

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Izletnikom v Prago!

Tvrška A. Wilder i drug v Zagrebu, Akademski trg 7, ki prireja poseben vlak v Prago, je izpremenil načrt izleta v toliko, da se odpelje v Prago dne 7. avgusta t. l. in ne 8., kakor je bilo prvotno določeno.

Iz Zagreba se odpelje vlak ob 4:06 popoldne in pride na Zidan most ob 5:53. Tam se pridružimo Hrvatom in Srbom tudi mi. Kdor se hoče voziti s tem vlakom, naj se zgleda najkasneje do 2. avgusta in pošlje denar za vožnjo.

Oni, ki so se prvi zglasili za izlet, bodo dobili te dni legitimacije, onim pa, ki so se zglasili pozneje, jih pošljem, ko jih dobim iz Prage. Če bi pa kdo, ki se je zglasil šele te dni, ne dobil legitimacije, naj ga to nič ne moti, skrbel bom, da jo dobi v Pragi.

Do danes se je priglasilo 44 udeležencev.

L. Jelenc.

Naše narodnostne razmere — in naša narodna šola.

(Govoril Ivan Prekorski na shodu slovenskega naprednega dijaštva v Pragi.)

V drugi polovici 6. stoletja po Kr. se začenjajo priseljevati Slovenci do alpskih dežel. Sedmo stoletje zaključuje proces njihove naselitve in pomeni dobo največjega razširjenja slovenskega ozemlja s središčem v Korotanu.

Vsi poskusi vstvariti trajno državno jedrno, ki bi mogla braniti politično samostojnost, končajo brezuspešno. Nemška frankovska država in zmaga tuje cerkve in nemškega duhovnika pomeni konec narodove samostojnosti na zunaj in znotraj. Gradovi, samostani in cerkve tvorijo predstraže tujega nasilja in strejo narod v spone gospodarske duševne in politične sužnosti, predno se je zavedal samega sebe, predno si je zamogel vstvariti — ločen in razdeljen po geografski legi svojega teritorija — svoj naravni center, ki bi družil periferije z osrčjem in dal podlago skupnega, enotnega dela.

Stoletja se ponavljajoči navali Avarov, Madžarov in Turkov tvorijo drugo temno črto na zgodovinski sliki slovenske preteklosti.

Mogoče, nekako spontani izraz narodne samobitnosti in obupne odpore proti telesnemu in duševnemu suženstvu pomenja doba kmečkih uporov in slovenske reformacije. Narod začenja živeti sebi, začenja delati za se. Po kratkih letih toliko obetajočega življenja nastopi zopet združena zgodovinska nositelja sužnosti slovenske, država in cerkev ter uničita sadove narodnega dela in mu zastavita pot k napredku in kulturi.

To je slika naše preteklosti, slovenska je ta preteklost, hlapčevali smo in delali za druge, niso nas družili lastni interesi, družila nas je tuja sila, služili smo tujim koristim. Janičarji iz lastnih naših vrst so nas tirali in še tirajo k temu.

Ideje revolucije pomenijo tudi v našem narodu novo pomlad življenja, tudi za naš že pozabljen narod nastopi doba narodnega probujanja, začenjajo se boji za narodno-jezikovno ravnopravnost v šoli in uradu — boji za politično moč naroda. Izčrpali so nam ti boji doslej najboljše moči, ovirali so naš gospodarski in kulturni razvoj, in danes ob 60letnem jubileju narodovega probujanja, ko so tudi že za nami časi samo narodne politike, ko se je tudi pri nas že izvršila ostra diferenciacija političnega življenja, tvorimo Slovenci v državi narod četrte vrste, ki še nimamo najprimitivnejših predpogojev za kulturni in gospodarski razvoj. Ob nas bije ves naval nemštva proti jugu in jugovzhodu, stremč ob Adrijo, ob edini naš emporij Trst, v nas poskuša avstrijska vlada z vsemi nepostavnimi sredstvi in z vso brutalnostjo izvesti germanizacijo, ki so jo drugi narodi že odbili.

Je navada, če razpravljajo zastopniki tlačenih avstrijskih slovanskih narodov o svojem položaju in kulturnih zahtevah, da skuša drug z drugim nekako tekmovali v tem, da izgleda njegov narod bolj ko mogoče brezpraven.

To je naša tradicionalna navada, ki mora med nami izginiti, ako hočemo zares drug

druga poznati in pravilno presoati medsebojne potrebe in zahteve in videti, kje treba v prvi vrsti pomoči celoti v obrambo posameznega slovanskega plemena. Treba je torej nam vsem jasne, resnične slike tega, kar imamo, da moremo na podlagi obstoječega staviti skupne zahteve in skupno delati za njih realizacijo. V tem vidim za napredno slovansko akademsko mladino, posebej še avstrijsko, pot, ki jo moramo nastopiti mi — pot na zunanje vsikdar tako prijetna in „mogočno slovanska“ kakor je ona naših slovanskih politikov, a na znotraj realnejša, resničnejša.

Ne govorimo o izgubah, ki jih je utrpel slovanski živelj in slov. ozemlje od narodove naselitve v te kraje do današnjega dne. Ali ta proces germanizacije in italijanizacije našega življa še za nas ni skončan, vrši se dalje pred našimi očmi. In ta prodirajoča germanizacija preko nas do Trsta, ki rodi zlasti na Koroškem Štajerskem in Gorenjskem naravnost grozeče uspehe, nam kaže vso resnost in nevarnost našega položaja, ne more in sme pa biti vseeno bratskim slovanskim narodom, ki v interesu lastnega razvoja ne morejo pripustiti take okrepitve nemštva na jugu, ki bi pomenilo uničujočo gospodarsko in kulturno premoč nad Slovani.

Po vladnem ljudskem štetju iz l. 1900. štejejo Slovenci, razdeljeni na Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko 1.192.780 duš ter tvorimo samo na Kranjskem večino. Prihodnja tabela nam kaže v procentih ves naš razvoj, oziroma nazadovanje od leta 1846, oz. 1830. do l. 1900. Slovenci tvorimo na:

	Kranjskem	Štajerskem
leta 1830.	—	38-86 %
„ 1846.	88-10 % *)	33-20 %
„ 1880.	93-70 %	32-70 %
„ 1900.	94-20 %	31-20 %
	Koroškem	Primorju
„ 1830.	—	—
„ 1846.	30-— %	37-10 %
„ 1880.	29-70 %	32-60 %
„ 1900.	25-10 %	29-90 %

*) Odsevi Belokranjce.

Smo torej nazadovali na Štajerskem za 7 %, na Koroškem za 5 % in na Primorskem za 7 %.

Te številke že same jasno govore o ne-zdravih razmerah, v katerih živi narod, ki pada v svoji relativni moči vsled germanizacije in odseljevanja kot posledice slabih gospodarskih razmer, ki silijo narod drugam, ker domovina nima zanje kruha.

Pol stoletja se že borimo za slovensko narodno šolstvo in vendar označimo samo resnično dejstvo, če trdimo, da še danes ne razumeva in ne zna ceniti narod pomena in nalog narodnega šolstva. Šolstvo v Avstriji je danes zgled predmet političnih bojev, kjer ne odločajo človeške pridobitve in izkušnje stoletij na polju pedagoškem, pri nas odloča in govori absolutno politična moč posameznih strank v parlamentu, politika države in politika cerkve, katerim vsem naj služi šola in le temu ne, komur je namenjena. Tako postaja v 20. stoletju v našem narodu šola najvišja kulturna institucija človeštva protinarodna in protikulturna. Ves naš šolski boj je ostal tam, kjer je bil pred desetletji, ne za korak nismo napredovali, in vsak dan nam prinaša novih porazov, h katerim pripomoremo sami z najboljšimi svojimi močmi.

Kakor se je globoko verstvo in naboženstvo v našem človeku ubilo in nadomestilo s celo vrsto mrtvih ceremonij, ki naj popeljejo človeka skozi to „ubogo, zapuščeno dolino solz“ k edinemu njegovemu cilju onkraj groba, tako je tudi šola našemu slovenskemu človeku le institucija, kjer se naj v prvi vrsti uči katekizma in nemščine, kar bi mu bilo še več potreba, da z zaprtimi očmi preroma grešni človek to življenje, tega se nauči že doma. To je tako vsa življenska modrost slovenskega človeka, začrtana sicer črno, ki pa tako globoko korenini v njegovi duši kot plod naše preteklosti in sedanje šole. Pokaže se sicer večkrat v svetlejši luči, v lepših oblikah, ki mu jih izsili življenje in narava. A trajnega, večjega napredka v mišljenju in delu ni, brani ga država s svojim poneumnjevalnim, germanizacijskim sistemom, brani ga cerkev, ki se

LISTEK.

Jakobu Cepudru v spomin.

Prišlo je kakor klic iz daljav. Tajno vabeča znamenja so dvignila ptico. Tako je jela potovati v svojem neznanem hrepenenju. Daleč tam blešči vedno jasno nebo v mehki razkošni luči neznanega solnca. Zavel je topel dih iz onih krajev in lahni veter je prinesel seboj polno omamljajočega vonja.

Dvignila se je ptica visoko nad zemljo. Nad njo neskončna širjava nebes, pod njo stepla, a na obzorju bleščeča črta morja.

Brezmejnost vsepovsod! Ali te ne vznemirja gluha samota? Ptica plava dalje . . . Bog s teboj!

Solnce je zatnilo, stepla temni. Šele stepnega bičevja in visokih trav je zazibal ptico v spanje. Sladak mir vlada nad spavaljočo stepla . . .

Glej, nebo je zažarelo in poklicalo ptico iz spanja. Hrepeneče njeno oko se je uprlo v

daljavo in ptica je že hotela razpeti krila. Naenkrat se je začel surov človeški glas moteč vesmir božanskega jutra. Predzna roka je hotela zalutiti kamen proti potujoči . . .

Pustite njo, ki se je dvignila visoko nad zemeljska tla! Njeno srce je polno slutenj in hrepenenja po neznanem svetu, v katerem je večni mir . . . Ali seže vaša roka tako daleč? Poglejte njeno dobro ljubeznivo oko!

Ne, pustite! Oster kamen je zalutila predzna roka.

Zakaj ste jo ranili? Ali je toliko vaša škodoželjnost? Ali hočete uničiti vero v dobroto človeškega srea, ustvarjenega po božji podobi?

Prestrašeno se je umaknila ranjena ptica v gostejšo, nepristopnejšo samoto. Videl sem, kako ji je tamkaj krvavelo srce . . . Ali tudi tja je priletel kamen za kamenom!

Skrivala se je ptica v žalosti, živela in popotovala v hrepenenju, strahu in slutnjah in vsa izmučena dospela do bleščeče črte večnega morja.

Tako je bilo zadnje leto Tvojega živ-

ljenja, dragi tovariš! Tiho, globoko in malokd je slutil Tvoja veliko bol. Kje si videl hvaležnost za svoje dobroto? Komur si skrivil le las? Bil si prvi, ki je priskočil na pomoč bednemu sotovaristvu, ki Te je spoštovalo in ljubilo kakor očeta.

Sedaj vlada sladak mir okrog Tebe in z vedno jasnega neba lije vsenaokrog mehka božanska luč nam neznanega solnca.

Ernest Šusteršič.

Pismo iz Ljubljane.

II.

Hvala lepa Vam, gospod urednik, za posredovanje med g. Gabrškom in menoj. G. Gabršek je namreč že odložil častno mesto učiteljskega zastopnika v mestnem šolskem svetu. Tu se vidi, kako velik je Vaš vpliv!

Sedaj pa Vam poročam še to, da sem kompetiral za nadučiteljsko mesto v Ljubljani. Ker je moderno, da se pritiskajo kljube, kadar kdo kompetira, sem tudi jaz dejal cilinder na

glavo in sem šel k gospodu, ki ima prvo besedo v deželi.

„Učitelj Pavliha!“ se predstavim.

„Hm!“ — Z enim očesom je zamižal, z drugim me je pogledal in takoj je vedel, po kaj sem prišel. Nasmejale se je in rekel:

„Tudi kompetent za nadučiteljsko mesto v Ljubljani?“

„Da, gospod!“

Ponudil mi je stol, potem pa je jel govoriti:

„Kompetentov je veliko — še več pa mnenj, komu gre pravzaprav to mesto.“

„Korporaciji, kakršna je dež. šolski svet, pač ne bo težko določiti, komu sodi to mesto, saj oddajate službe vendar po gotovem principu!“

„Po gotovem principu — hm — seveda — po gotovem principu postopamo vselej; toda naša korporacija ima v svoji previdnosti več principov — razumete? — En princip je n. pr., da se nekaterikrat oziramo na starost kompetentov; drugi princip je, da se oziramo na zasluge, ki jih ima kompetent z a n a s!

boji prosvetljenja narodovega. Tako sledijo in se hvaležno oklepajo naši ljudje „priateljske“ roke, ki jim kaže le pot nazaj v laž in temo tako se vbija narodu življenjska energija, zmaguje sistem poneumnjevanja, da more nad narodom neomejeno gospodariti država in cerkev.

Leta 1902. in 1903. je priredila Anglija dve poučni potovanji v Ameriko proučevati tamkajšnje šole. Udeležili so se jih šolniki in voditelji delavstva, da bi uvideli, da tvori velik del gospodarske moči in produktivnosti države, ki ima toliko prirodnega bogastva in toliko nadarjenih mož, ravno ameriška šola, katere cilj je svoboden razvoj individualnosti in priprava za življenje, ki je boj, ki tirja vedrega duha, zdravega razuma, ki ne gleda na življenje kot na skrivnostno pobožno romanje grešnega človeka, ki vidi v življenju dobo resnega in velikega stremjenja, kateremu ni začetnih mej. — In pri nas? Mi ne poznamo narodne šole, ki bi vzgajala mladino v duhu narodnem v samostojne, ponosne člane naroda.

Na Dunaju se je vršila letos anketa o reformi šolstva, v parlamentu so se sprejemale resolucije za ustanovitev novih visokih in srednjih šol — na Slovenskem pa vlada propagira duševno nasilstvo nad stotisoči slovenskih otrok, in narod nima volje ne moči, da bi zlomil te suženjske spona, saj jih že skoro ne čuti več. Žalostne gospodarske razmere obračajo njegov pogled drugam, ki vidi, kje tiči vir in početek vse bede, da ne vidi tega dobro premišljenega umora, ki ga vrši vlada na njegovem narodnem telesu. Iz tujih slik, iz tujega življenja mora sprejemati mlada duša že v ljudski šoli vse utise in misli, ne pozna svoje zemlje, svoje slovenske domovine, ne sliši ničesar iz narodove preteklosti, ničesar iz življenja svojih očetov.

Nimamo velike in slavne preteklosti, a imamo svojo slovensko preteklost, svojo zgodovino, ki pa je danes tuja in nepoznana naši šoli in naši mladini in tako oropana naša šola največjega narodno-vzgojevalnega pripomočka.

V tem oziru, sme li biti in more biti tudi slovensko šolstvo zares slovensko-narodno, o tem še danes razmotrivati, ko je to najprijemljivejša vprašanje že zdavnej rešeno, bi bilo nepotrebno tratenje časa. Imamo dovolj razvit književni in znanstveni jezik, imamo zadostno število slovenskih učnih moči in zadostno število slovenskih dijakov.

Slovenci tvorimo narodno-jezikovno enoto na Kranjskem, Primorskem, južnem Štajerskem in južnem Koroškem — to je naša slovenska narodna celina, kjer imamo vse predpogoje in pravice za razvoj in napredek na kulturnem in gospodarskem polju — naše zahteve so torej naravne in povsem upravičene. V tem pogledu ne more biti ne za nas ne za vlado odločilen nikak ugovor, nikak veto onih par procentov Nemcev, ki živijo na izključno slovenskem ozemlju in so v šolskem oziru naravnost prenasršeni. Njihovo nemško šolstvo se mora vključiti v umetno vzdrževanemu importu nemških študentov iz vseh nemških kotov Avstrije v nemške „Studentenheime“ na Slovenskem (Celje, Maribor itd.) samo po sebi reducirati, brž ko smo Slovenci dobili svoje lastno šolstvo. — V teh svojih naravnih postulatih ne moremo več poznati nikakega kompromisnega polovičarstva, dovolj zla je že rodila za naš narod nemška in utrakvistična šola, ki pri nas ni

nič drugega, ko domena vladnih germanizatorjev, ki vzdržujejo sistem korupcije na vseh poljih, kamor le sega na Slovenskem moč in oblast nemške vlade. Vključ vsem poskušnjam in neštevilnim lastnim odpadnikom, ki se prodajajo vladi in nemštvu za drag denar in vodilne službe, nam kaže statistika, da nam vsaj v jedru in osrčju narodove sile niso mogli še germanizirati. Več sadov in uspehov rodimemško šolstvo prinaša na polju poneumnjevanja in vcepjenja absolutne toposti in pomanjkanja vsakega praktičnega smisla za življenje, ko pa na polju germanizacije. Tega nam ne pričajo številke statistike, o tem nam govori celo obupno zgodovina življenja našega naroda, vsa duševna stagnacija in konservatizem, vse ono duševno suženjstvo in servilizem, ki cete in se razvija pri nas prav organsko dalje od časov tlake in suženjstva, ki so za druge narode bili — za nas pa trajajo dalje in tiščijo narod k tlom, da ne more napredovati, kakor bi zahteval naraven njegov razvoj, odgovarjajoč njegovi legi in duševni zmoglosti. Od tod tako velik odtok naših delavnih moči v tujino, odtod oni velik procent naših moči v industrijskih in gospodarsko višje stoječih nemških centrih, ki nastajajo na Štajerskem, Koroškem in v Trstu.

Utrakvistična ljudska šola je neka posebnost, namenjena zlasti Slovincem. Leta 1880. je bilo okrog 1200 utrakvističnih šol v Avstriji, od teh jih pripada 18% na Slovence, torej nad 200. Ščesoma se je pa spoznalo, da taka šola vpliva slabo, in vsak narod je smatral za predpogoj svojega razvoja, da si je preskrbel šolstvo v svojem narodnem jeziku in narodnem duhu, padlo je število utrakvističnih šol na 400, le pri nas je ostalo pri starem in tako je prisojenih sedaj nad 50% dvojezičnih šol samo Slovincem, to je več kot polovica vseh v Avstriji.

Koliko energije se brezplodno potrat, na to nihče ne misli, ker smo vsi vzgojeni in vzrasli v takih šolah. Vzgojen s tujo kulturo, na tujem zavodu, kjer vedno čuti, da je nekak manj vreden človek, mu manjka povsod, manjka izraza, manjka poguma za delo. Tu leže vsi podatki in vzroki naše površnosti, ki nas tira v propast!

Narodu prihaja korist le iz onih šol, ki jih vodimo v duhu našega naroda, v duhu njegove zgodovine in narodove kulturne samostalnosti. Hočemo, da se vzgaja naša mladina v duhu narodnem, v duhu prosvete in duhu napredka. Pomagano pa bo šoli in narodovi vzgoji v šoli malo, ako manjka šoli dela na znotraj, ki pripravlja in vsvarja modernega človeka, naj še bo pritisk vlade in cerkve tako silen. Naravna je torej zahteva naša po značajnih, globoko naobraženih, pedagoško svobodnih učiteljih, ki bodo umevali pozitivno šolsko-vzgojno delo, ki bodo umeli učiti mladino samostojno misliti, da se bo obogatilo čuvstvovanje in mišljenje mlade duše z zakladi narodove kulture, da ne bo več one praznote, ki jo danes polni neznajčnost, klerikalizem in renegatstvo, ki vodi k duševni degeneraciji in počasni germanizaciji.

Za pravilno in pravično presojevanje takojmenovanega „posestnega stanja“ nemškega na slovenskem teritoriju, podam v tabeli natančno sliko nemških jezikovnih otokov v kompaktni slovenski masi.

Apropos, gospod Pavliha! — Vi poznate svoje kolege, in jaz bi rad dobil nekaj informacij o njih. Če nam podaste z našimi dobri in uporabni informacij, potem se bi morda oziralo na vašo kompetenco na podlagi principa št. 2., ki govori namreč o zaslugah, ki si jih pridobi kdo z našimi! Razumete?

„Razumem! — Vendar pa moram pripomniti, da bi bil rajši imenovan za nadučitelja na podlagi kakega drugega principa, vse-kako pa vam rad ustrežem glede informacij!“

On mi prinese kompetentno tabelo in me prosi, da naj povem o vsakem kompetentu, kar se mi zdi umestnega. Jaz začnem:

1. Bahovec Franc, to je mož, ki služi že 30 let na eninisti šoli; ves čas je vestno služil in izpolnjeval natanko svoje dolžnosti. Priljubljen je pri občinstvu in pri otrokih in pripoznati se mora, da je izkušen in praktičen učitelj. Mož ima dve hiši v Ljubljani, kar gotovo ni v kvar reprezentanci mestnega nadučitelja!

„Pardon, da vas motim,“ mi seže on v besedo, „ravno zato, ker je Bahovec bogat, so

Po uradnem ljudskem štetju iz l. 1900. je šlo Nemštvo na slovenskem teritoriju:

1. Štajersko: Slovinci 409.531 — Nemci 52.716 in sicer 27.154 Nemci v mestih Maribor, Ptuj in Celje in 25.562 Nemci v raznih sodnih okrajih v slovenskem delu Štajerske; slovenska manjšina v imenovanih treh nemških mestih znaša 6052 Slovinci.

2. Kranjsko: Slovinci 479.973 — Nemci 28.177, izmed teh v Ljubljani 5423 Nemci med 29.733 Slovinci.

3. Koroško: Slovinci 90.495 (25 0%) — Nemci 276.829 (74 8%) v celi deželi.

4. Primorsko: Slovenci 212.978, Hrvati 143.602, skupaj 356.580, Italijani 384.159, Nemci 19.454. Izmed teh je naštetih v

Gorici: Slovinci 4754, Italijani 16.112, Nemci 2760,

Trst: Slovinci 24.679, Italijani 116.825, Nemci 8880.

Bilo je pa v Trstu oddanih pri zadnjih državnozborskih volitvah 8415 slovenskih in 8371 laško-liberalnih glasov, nešteti slovenskih socialnih demokratov, ki so glasovali za laško soc. dem. stranko.

Celotno Nemštvo na slovenskem ozemlju šteje torej:

28.177

52.716

19.454

100.347 Nemcev, odštevši Koroško, kjer se more govoriti o dovolj enotni slovenski celini, kar so pokazale tudi zadnje volitve.

To je torej numerična nemška moč, umetno vzdrževana od nemškega uradništva in razširjena na toliko kosov in neznatnih delcev, da bi v naravnem razvoju morala že zdavno izginiti, da ne narašča in se ne krepi od slovenskih priseljencev, od nemškega šolstva, nemškega uradništva in onih naših inteligentnih ljudi, katere korupcija vladnega sistema spravlja v nemški tabor.

Preidimo dalje in konstatirajmo, kaj ima teh 100.000 „Nemcev“ (polovica renegatov, po večini takih, da še nemški ne znajo) in 1.192.780 Slovinci, ki prebivajo skupno na slovenskem teritoriju, Slovenci enotno-kompaktno, „Nemci“ razkropljeni in razdeljeni ponekod v brezpomembne manjšine, po drugod v umetno in krivično vzdrževane v nekaterih mestih in trgih.

Teh naštetih 100.347 Nemcev ima 7 real, 9 gimnazij, 6 učiteljskih, okoli 14 meščanskih šol.

1.192.780 Slovinci pa ima na svojem teritoriju 4 utrakvistične višje gimnazije (Kranjsko) in dve nižji utrakv. paralelki, (Maribor, Celje) eno privatno realko v Idriji, ki jo šele letos prevzame v oskrbo država, eno utrak. moško učiteljsko (Ljubljana) in slov. učiteljske paralele ženske (v Gorici) in slov. višjo dekleško šolo v Ljubljani (mestna), ki se razširi v ženski licej. Na Štajerskem, Koroškem in Primorskem ni nobene slovenske meščanske šole. Slovenskih ljudskih šol je na Koroškem (90.495 Slovinci) 5, utrakvističnih — t. j. za Koroško germanizatorično poneumnevalnih 88. Nemških in poneumnevalnih ljudskih šol je na slovenskem celotnem ozemlju okoli 200, če onih niti ne štejemo, ki so (kakor na Štajerskem) oficijelno slovenske ali utrakvistične z nemško-nacionalnim učiteljstvom, ki se rekrutira iz breznačajnih

„štreberskih“ slovenskih renegatov, ki se jim s tem korakom odpre pot karijere.

Naša zahteva je popolno slovenske narodne šole, kot pogoj temeljitejši narodne obrazbe ter kulturnega in gospodarskega razvoja.

Že danes imamo Slovenci kljub temu, da je srednja šola pri nas docela tuja — nemška — in torej težko dostopna slovenskemu dijaku 2726 slovenskih gimnazijcev in 705 slovenskih realcev.

Začetkom šolskega leta 1907/8 je bilo slovenskih gimnazijcev:

Kranjsko: 1493 (utrakv. gimnazije!)

Štajersko: 643 (samo nižji dve!)

Primorsko: 460 (nemško vse!)

Koroško: 100 (vse nemško!)

Drugod: 30.

Gimnazijcev imamo Slovenci še razmerno veliko, a v kljub temu še mnogo premalo. Če pa upoštevamo, da imamo tako neznatno število realcev (705!) potem vidimo, da število 2726 koncem leta 1907 zaostaja daleč pod normalo pri drugih narodih v Avstriji.

Vzrokov za to moramo iskati v prvi vrsti le v tujem šolstvu, ki naravnost ubijajoče ovira prouspeh dijakov in rodi direktno toliko mladih izgubljenih eksistenc.

Začelo se je tudi pri nas v novejšem času pod vplivom splošne prenapolnitve v službah akad. izobražencev misliti, da imamo preveč inteligentnega naraščaja, preveč dijaštva — to pa je docelo napačno in more razvoju in napredku narodnemu le škodovati.

Ojačimo svoje moči!

Nov udarec lopovstva pada na nas — piše levovska „Šakota“ — prsi križarjev udarjajo ob prsi naroda, ki se zvija od bolesti in bolečin. Niso še zaceljene rane, zadane Poljakom v Vrešnji, niso se še posušile solze krvniku izročeni otroci in že nas je zadel nov udarec iz rok barbarov. Nad onimi, ki so brez orožja, se lahko znašajo oni, ki ne poznajo človeških čuvstev.

Vendar prenašanje tega brutalnega preganjanja in sprejemanja udarcev groznih krivic, to vam je bolest nad boleščjo, otožnost, ki nadkriljuje slehrno otožnost.

Kakor že pravi Rūnvid k Gražini:

„Te iskre zanetijo požar v duši. Ta dim je napovedovalec groznega izbruha,“ tako smemo reči tudi mi, da je novi zakon, izdan od Prusov zoper Poljake, napovedovalec strašnih dni, borb neoborožencev s tlačilci, da so to iskre, ki hočejo zanetiti velik požar v duši naroda.

Vsekako pa nas ne ugonobe iskre, ki jih krešejo križarji, marveč nas le razvnamajo k obrambi in vztrajnosti.

Ne zatemni nam pogleda dim, zbirajoč se v črn oblak; ako pa je napovedovalec izbruha strašnih dni, pa naj nas dobi pripravljene za odboj zadanega nam udarca.

Ojačimo svoje moči za vztrajno in težavno delo, zakaj slehrno dejanje, ki ga danes zamudimo, utegne priti jutri prepozno.

Celo brez orožja v rokah se je moči časih zmagovitosti boriti.

Brez isker, ki netijo požar, je vendarle mogoče sežgati sovražnika, zarotivšega se na življenje drugega naroda.

Dalje v prilogi.

Tretji princip je, da se oziramo na spretnost in sposobnost učiteljevo, kar pa pride redkokdaj v veljavo. Četrti princip je ta, da se oziramo na osebno simpatijo, ki z njo vpliva kompetent na nas: njegov nastop, njegovo vedenje, njegova obleka itd. — razumete? Peti princip je princip protekcije; ta je jako važen za nas in se prav mnogokrat vpoštevata, ker se na podlagi tega principa ustreže ne samo tistemu, ki službo dobi, ampak tudi njegovemu protektorju, kar je za nas večjega pomena kakor pa tiste zamere od strani propadlih kompetentov! Razumete?

„Razumem! Torej, ker imate toliko in tako lepih principov, potem pa lahko mene nastavite bodisi že po tem ali po onem principu — kar je meni vseeno, ali mi podelite službo na podlagi principa št. 1., št. 2., št. 3. itd. — glavna stvar je, da službo dobim!“

„Bodite zagotovljeni, da bo dež. šolski svet postopal gotovo po svojem principu in bo gotovo tako ukrenil, da bo zanj prav; vendar pa vam ne morem nič obljubiti, ker ne odločujem sam in ker je toliko kompetentov!

nekateri mnenja, da njemu ni treba te službe, da ne bi odjedal zaslužka drugemu, ki je bolj potreben kakor on!“

„Česar ne bi odjedal drugemu?“

„No, zaslužka!“

„Kakšnega zaslužka?“

„Funkcijske doklade vendar!“

„Funkcijske doklade? — Koliko pa znaša ta?“

„300 K na leto — za Boga!“

„300 K? To ne pride na dan niti ena kronica in za to bagatelo mora nadučitelj delati na dan 3 do 4 ure in ima poleg tega še vso odgovornost za ves zavod na svojih ramah! Oprostite, po mojem mnenju to ni za služek, in Bahovec bi nikomur zaslužka ne odjedel, pač pa bi obvaroval svojega sodruga od dela in skrbi, ki ni zanj nikakor plačan! Funkcijsko doklado bo treba zvišati, posebno če se podeli mesto meni!“

„Pa glede Bahovec so tudi mnenja, da je predober človek in premehek ga srca; on ne bi mogel ustrahovati podrejenega učiteljstva.“

„To trdite prav! Bahovec je dober človek, mehkega srca — zato nikakor ne sodi za voditelja! Dober človek, mehkega srca — prosim Vas — kakšen vodja bi pa to bil!? Nazadnje bi imel še kako sočuvstvovanje s podrejenim učiteljstvom! Morda bi se celo tako daleč spozabil, da bi z učitelji občeval — ali celo jim katerikrat pokazal prijazen obraz! Piff — tak nadučitelj, ki bi s prijazno besedo pa z dobrimi sveti vodil svoje učitelje — hahaha — take figure so bile pred sto leti morda šolski voditelji, a dandanes — prosim Vas za Boga — dandanes mora imeti voditelj energijo — energijo pravim, brezobzirnost, kakršno so imeli ameriški priganjati in pazniki sužnje, nad katerimi so vihteli svoje biče — tak mora biti današnji nadučitelj, sicer ne pridemo nikamor. Bahovec pa je dober človek in ima mehko srce — zato je Bahovec od muh, in nikar se ne ozirajte nanj.“

„Saj se tudi ne bomo!“

„Tako je prav! — 2. kompetent je Razingger Anton, miren in resen mož, vesten učitelj. Služi že 35 let in je delaven na peda-